

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 368 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
<i>Usmonova Muattar Bahadirjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
<i>Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
<i>Dilsora Shodmonova</i>	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
<i>Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi</i>	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
<i>Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich</i>	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
<i>Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li</i>	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
<i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
<i>Lola Mannobova</i>	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
<i>Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
<i>Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
<i>Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi</i>	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
<i>Abdunazarov Abdumutal Olimovich</i>	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
<i>Alimova Gulrux Farhod qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
<i>Axtamova Mohinur O'tkir qizi</i>	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi</i>	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
<i>G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi</i>	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
<i>Hamraqulova Durdona Dilshod qizi</i>	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
<i>Hikmatova Yulduz Nuritdinovna</i>	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari...	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli.....	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinov Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
<i>Xidirov Faxriddin Fozilovich</i>	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
<i>Рахмонова Нилуфар Уткир кизи</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarda leksik-grammatik komponentni diagnostika qilish metodlari	284
<i>Mamatkulova Lobar Tolibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarning ta'limiy faoliyatini rivojlantirish.....	288
<i>Norqulova Ma'mura Husniddin qizi</i>	
Nutqdagi fonetik kamchiliklarning o'quv faoliyati va savodxonlikka ta'siri	293
<i>Xikmatova Saboxat Xusniddinovna</i>	
Oliy ta'limda sog'lom psixologik muhitni shakllantirish omillari	296
<i>Xusanbayeva Ziyoda Maxmutdjon qizi</i>	
Social-Psychological Factors of Increasing the Quality of Life	300
<i>Abdullaeva Ranazhon Matyakubovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiruvchi zamonaviy o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslari.....	307
<i>Abdumalikova Gulchiray</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch hayotiy va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari.....	311
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Sayfullayeva Dilnoza Amrullayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili darslarida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	316
<i>Azimova Maftuna Azizbekovna</i>	
Talabalarda lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik asoslari	321
<i>Eshbekova Dilnoza Ibraimovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida moslashuvchanlikning psixologik xususiyatlari	324
<i>Fayziyeva Gulhayo Erkin qizi, Fatullayeva Manzura Idillo qizi</i>	
Naim Karimov talqinida Oybek badiiy tafakkurining biografik manbalari	327
<i>Jonpo'lotova Gulshoda Qobil qizi</i>	
Kurashchilarning kuch sifatini rivojlantirishda maxsus mashqlardan foydalanish	334
<i>Muxamedjanov Umidulla Fayzullayevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy idealni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	337
<i>Saidova Malika Erkin qizi</i>	
Yengil atletika texnikalarini pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikalarida qo'llash	340
<i>Sattarov Qarshiboy Narqulovich, Mirzayev Karim Mamarasul o'g'li</i>	
Yengil atletika mashg'ulotlarida shug'ullanuvchilarning tezkorlik va chidamlilik sifatlarini rivojlantirishning innovatsion metodikasi	344
<i>Sattarov Sardor Sunnatulloevich</i>	
Innovatsion rivojlanish asosida uzluksiz ta'limning integratsiyalashgan mazmunini modellashtirish metodologiyasi.....	348
<i>Umarov Lutfillo Murodilloyevich</i>	
Milliy maktablarda rus tilini o'qitishda raqamli ta'lim resurslari va veb-saytlardan foydalanish metodikasi....	352
<i>Xolmirzayeva Munira Jahongir qizi</i>	
Педагогические основы повышения профессиональной компетентности будущих преподавателей физического воспитания высших образовательных учреждений	357
<i>Мавлянов Бахром Сангирович</i>	
Раннее выявление и мониторинг кожных заболеваний с помощью искусственного интеллекта: интегрированные архитектуры, алгоритмы и перспективы клинического внедрения	361
<i>Э. Ш. Назирова, Ш. Б. Абдусаломова</i>	

NAIM KARIMOV TALQINIDA OYBEK BADIY TAFAKKURINING BIOGRAFIK MANBALARI

Jonpo'lotova Gulshoda Qobil qizi
 Navoiy davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada akademik Naim Karimovning Oybek hayoti va ijodiga bag'ishlangan tadqiqotlari asosida adib badiiy tafakkurining biografik manbalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Oybek dunyoqarashining shakllanishida oilaviy-estetik muhit, Sharq mumtoz adabiyoti, Alisher Navoiy merosi, mutolaa madaniyati, qomusiy qiziqishlar hamda xalq hayotini kuzatish tajribasining o'rni yoritilgan. Naim Karimov va Zarifa Saidnosirova asarlaridagi biografik materiallar asosida Oybek hayotidagi voqeiklarning badiiy tafakkurda qayta ishlanish mexanizmlari tadqiq etiladi. Tahlillar natijasida Oybek ijodida biografik faktlarning bevosita aks etmasdan, estetik transformatsiya jarayonida poetik obrazlar va badiiy konsepsiyalarga aylanishi aniqlangan.

Kalit so'zlar: biografik metod, Naim Karimov, Oybek, badiiy tafakkur, biografik manbalar, mutolaa madaniyati, Navoiy, estetik transformatsiya, qomusiy tafakkur, xalq hayoti.

Abstract: This article examines the biographical sources of Oybek's artistic thinking based on the scholarly works of Academician Naim Karimov devoted to the writer's life and creative activity. Particular attention is paid to the role of the family and aesthetic environment, classical Eastern literature, the heritage of Alisher Navoi, reading culture, encyclopedic intellectual interests, and observations of social life in shaping Oybek's worldview. Drawing upon biographical materials presented in the works of Naim Karimov and the memoirs of Zarifa Saidnosirova, the study investigates the mechanisms through which life experience was transformed into artistic thinking. The analysis demonstrates that biographical facts in Oybek's works are not reflected directly; rather, they undergo aesthetic transformation and emerge as poetic images and artistic concepts.

Key words: biographical method, Naim Karimov, Oybek, artistic thinking, biographical sources, reading culture, Navoi, aesthetic transformation, encyclopedic thinking, social life.

Аннотация: В данной статье на основе исследований академика Наима Каримова, посвящённых жизни и творчеству Ойбека, анализируются биографические источники художественного мышления писателя. Особое внимание уделяется роли семейно-эстетической среды, классической восточной литературы, наследия Алишера Навои, культуры чтения, энциклопедического кругозора и наблюдений за жизнью народа в формировании мировоззрения Ойбека. На основе биографических материалов, представленных в трудах Наима Каримова и воспоминаниях Зарифы Саидносировой, исследуются механизмы трансформации жизненного опыта писателя в художественное мышление. В результате анализа установлено, что биографические факты в творчестве Ойбека не воспроизводятся непосредственно, а преобразуются в поэтические образы и художественные концепции в процессе эстетической трансформации.

Ключевые слова: биографический метод, Наим Каримов, Ойбек, художественное мышление, биографические источники, культура чтения, Навои, эстетическая трансформация, энциклопедическое мышление, народная жизнь.

KIRISH

Zamonaviy adabiyotshunoslikda biografik metodning nazariy va amaliy imkoniyatlarini qayta ko'rib chiqish masalasi dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. XX asr davomida ushbu metod ko'pincha muallif hayotidagi faktlarni badiiy asar mazmuni bilan bevosita bog'lashga qaratilgan yondashuv sifatida talqin etilgan bo'lsa, keyingi davrlarda uning interpretatsion imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi. Natijada biografik tadqiqotlar shaxs hayotini oddiy tarjimai hol sifatida emas, balki ijodiy ong shakllanishining murakkab jarayoni sifatida o'rganishga yo'naltirildi. Bunday yondashuv ijodkor biografiyasidagi hayotiy tajribalar, mutolaa madaniyati, tarixiy muhit, oilaviy tarbiya va intellektual izlanishlarning badiiy tafakkurdagi aksini aniqlash imkonini beradi.

O'zbek adabiyotshunosligida biografik metod imkoniyatlaridan samarali foydalangan olimlardan biri akademik Naim Karimovdir. Uning Oybek hayoti va ijodiga bag'ishlangan tadqiqotlari adib biografiyasini tarixiy faktlar yig'indisi sifatida emas, balki ijodiy tafakkur shakllanishining manbalari bilan bog'liq holda talqin etishi bilan ahamiyatlidir. Olimning "Oybek", "Oybek va Zarifa" singari asarlarida yozuvchi shaxsiyati, dunyoqarashi va estetik qarashlarining shakllanish omillari keng yoritilgan bo'lsa-da, mazkur materiallar asosida Oybek badiiy tafakkurining biografik manbalari alohida tadqiqot obyekti sifatida maxsus o'rganilmagan.

Tadqiqotning maqsadi Naim Karimovning Oybek haqidagi ilmiy asarlari hamda Zarifa Saidnosirovaning xotiralari asosida adib badiiy tafakkurining shakllanish manbalarini aniqlash va ularning estetik transformatsiya jarayonidagi o'rnini yoritishdan iborat.

Maqolaning vazifalari sifatida Oybek badiiy tafakkurining oilaviy-estetik ildizlarini tahlil qilish, Sharq mumtoz adabiyoti va Alisher Navoiy omilining adib dunyoqarashiga ta'sirini aniqlash, mutolaa madaniyati hamda qomusiy qiziqishlarning ijodiy tafakkurdagi o'rnini yoritish, iqtisodiyot va adabiyot o'rtasidagi tanlovning estetik natijalarini baholash, xalq hayotini kuzatish tajribasining badiiy umumlashtirishga aylanish mexanizmlarini ko'rsatish hamda "Na'matak" timsoli misolida biografik tajribaning poetik transformatsiyasini tadqiq etish belgilandi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda Naim Karimovning Oybek haqidagi tadqiqotlari biografik metod nuqtayi nazaridan qayta ko'rib chiqilib, adib badiiy tafakkurining shakllanishida oilaviy muhit, mumtoz adabiyot, jahon adabiyoti, falsafiy tafakkur, xalq hayoti va shaxsiy tajribalarning o'zaro uyg'unlashuvi yaxlit tizim sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, Oybek asarlarida biografik faktlarning to'g'ridan to'g'ri aks etmasdan, murakkab estetik transformatsiya natijasida poetik obrazlar va badiiy konsepsiyalarga aylanish qonuniyatlari yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biografik metod adabiyotshunoslik tarixida muallif shaxsiyati va badiiy ijod o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga qaratilgan muhim metodologik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu metodning nazariy asoslari XIX asr fransuz adabiyotshunosi Charl Ogyusten de Sent-Byov faoliyati bilan bog'liq bo'lib, u badiiy asarni muallif hayoti, ruhiyati va dunyoqarashi bilan uzviy aloqada talqin qilish zarurligini ilgari surgan. Keyingi davrlarda biografik metodning nazariy imkoniyatlari kengayib, muallif hayotidagi voqealarni asarga mexanik tarzda bog'lashdan ko'ra, shaxs-ijod-kontekst munosabatlarini kompleks tahlil qilish tamoyili shakllandi ^[1].

O'zbek adabiyotshunosligida biografik metod masalalari Hotam Umurov tadqiqotlarida nazariy jihatdan asoslangan. Olim biografik ma'lumotlarni badiiy asarni tushunishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy vosita sifatida baholab, ijodkor hayotiga oid faktlar uning estetik qarashlari va badiiy tafakkurini yoritishda muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi. Shu jihatdan biografik metod faktografik bayonchilik darajasidan chiqib, ijodiy tafakkurni anglash vositasiga aylanadi ^[2].

Oybek hayoti va ijodining biografik talqini masalasida akademik Naim Karimov tadqiqotlari alohida o'rin tutadi. Olimning "Oybek", "Oybek va Zarifa" asarlarida adib shaxsiyati arxiv hujjatlari, xotiralar va tarixiy manbalar asosida tiklanadi. Muhimi, Naim Karimov biografik materiallarni tarixiy fakt sifatida qayd etish bilan cheklanmaydi. U Oybek dunyoqarashi, mutolaa madaniyati, estetik qarashlari va ijodiy tafakkurining shakllanish manbalarini aniqlashga intiladi. Shu sababli uning tadqiqotlarida biografik ma'lumotlar ijodiy ong tarixini rekonstruksiya qilish vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Oybek shaxsiyatini o'rganishda Zarifa Saidnosirovaning "Oybegim mening" xotiralari ham muhim manbalardan biridir. Mazkur asarda adibning kundalik hayoti, mutolaa odatlari, ijodiy mehnati, ruhiy kechinmalari va insoniy fazilatlarini haqidagi kuzatishlar jamlangan. Ayniqsa, Oybekning mutolaa madaniyati, xalq hayotini kuzatishga bo'lgan qiziqishi hamda ijodiy laboratoriyasiga oid ma'lumotlar keyinchalik Naim Karimov tadqiqotlarida ilmiy talqin qilinib, adib tafakkurining shakllanish omillarini aniqlashga xizmat qilgan.

Oybek poetik olamining shakllanishini talqin qilishda Bahodir Karimning ilmiy qarashlari ham muhim metodologik ahamiyatga ega. Olim ijodkorning ma'naviy olami va badiiy tafakkuri o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib, har bir yirik san'atkor ijodida uning ruhiy dunyosini ifodalovchi tayanch obrazlar va ma'naviy makonlar mavjudligini ta'kidlaydi. Bu yondashuv Oybek ijodidagi Toshkent topisi hamda "Na'matak" singari poetik timsollarning biografik asoslarini tahlil qilish imkonini beradi.

Ulug'bek Hamdamning badiiy tafakkur va ijod psixologiyasiga oid qarashlari ham mazkur tadqiqot uchun nazariy asos vazifasini bajaradi. Olim hayotiy tajriba va ruhiy kechinmalarning badiiy shaklga aylanish mexanizmlarini tahlil qilib, san'atkorning ichki dunyosi va poetik olami o'rtasidagi murakkab munosabatlarga e'tibor qaratadi. Bu yondashuv Oybek she'riyatidagi poetik obrazlar va ramzlarning genezisini tushuntirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, Oybek hayoti va ijodining turli jihatlari adabiyotshunoslar tomonidan keng o'rganilgan. Biroq mavjud tadqiqotlarda Oybek badiiy tafakkurining shakllanish manbalari Naim Karimov ilmiy talqini asosida yaxlit tizim sifatida maxsus tadqiq etilmagan. Mazkur maqolada aynan shu masala tadqiqot markaziga qo'yilib, adib badiiy tafakkurining oilaviy-estetik muhit, mumtoz adabiyot, jahon madaniyati, falsafiy tafakkur va xalq hayoti bilan bog'liq manbalari tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda biografik metodning zamonaviy interpretatsion imkoniyatlariga tayanildi. Tadqiqotning asosiy manbalarini Naim Karimovning “Oybek”, “Oybek va Zarifa” asarlari hamda Zarifa Saidnosirovaning “Oybegim mening” xotiralari tashkil etadi. Shuningdek, Bahodir Karim, Hotam Umurov, Ulug‘bek Hamdam va boshqa adabiyotshunoslarning nazariy qarashlaridan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida biografik tahlil usuli qo‘llanilib, Oybek hayotiga oid faktlarning uning badiiy tafakkuri shakllanishidagi o‘rni o‘rganildi. Bunda biografik materiallar adib asarlarining bevosita manbai sifatida emas, balki uning dunyoqarashi, estetik ideallari va ijodiy ongini shakllantirgan omillar sifatida talqin qilindi.

Tadqiqotda kontekstual rekonstruksiya usulidan ham foydalanildi. Ushbu usul yordamida Oybek yashagan tarixiy davr, oilaviy muhit, mutolaa tajribasi va xalq hayoti bilan bog‘liq kuzatishlarning uning badiiy tafakkuridagi aks etish shakllari tiklandi. Natijada biografik faktlarning badiiy matnda aynan takrorlanishi emas, balki estetik qayta ishlanish mexanizmlariga e‘tibor qaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Shuningdek, qiyosiy-tipologik tahlil usuli asosida Oybek biografiyasidagi ayrim hodisalar va ularning badiiy tafakkuridagi ko‘rinishlari o‘zaro qiyoslandi. Bu jarayonda mutolaa madaniyati, Sharq va G‘arb adabiyoti ta‘sirini, xalq hayotini kuzatish tajribasi hamda poetik timsollarning shakllanish omillari tahlil qilindi [3].

Manbashunoslik tahlili yordamida Naim Karimov va Zarifa Saidnosirova keltirgan biografik ma‘lumotlar o‘zaro solishtirildi. Bu esa Oybek shaxsiyati va ijodiy faoliyatiga oid faktlarning ishonchligini tekshirish hamda ularning ilmiy talqinini aniqlashtirish imkonini berdi [4].

Mazkur metodlar majmui Oybek badiiy tafakkurining shakllanish manbalarini aniqlash, biografik faktlarning estetik transformatsiya jarayonidagi o‘rnini ko‘rsatish hamda Naim Karimov tadqiqotlarining biografik metod rivojidadagi ahamiyatini yoritishga xizmat qildi.

Naim Karimov tadqiqotlari Oybek badiiy tafakkurining shakllanishini faqat adabiy ta‘lim yoki keyingi mutolaa tajribasi bilan izohlash mumkin emasligini ko‘rsatadi. Adib dunyoqarashi va estetik didining dastlabki asoslari oilaviy muhitda, ayniqsa, onasi Shahodat opaning ma‘naviy ta‘sirini ostida shakllangan. Shu jihatdan Oybek biografiyasida oilaviy-estetik muhit badiiy tafakkurning eng qadimiy va barqaror manbalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Naim Karimovning yozishicha, Musoning texnikum davridayoq adabiyotga bo‘lgan qiziqishi tengdoshlari orasida ajralib turgan. U o‘zbek tili va adabiyotini eng sevgan fan sifatida o‘rgangan, Navoiy va Fuzuliy ijodini muntazam mutolaa qilgan. Bu qiziqishning ildizlari haqida Oybekning o‘zi shunday degan: “Onam rahmatlik savodxon edilar. Navoiy, Fuzuliy, Mashrabni ko‘p o‘qir edilar. O‘sha g‘azallarining jarangi qulog‘imda qolgan” [3, 24-b.].

Mazkur e‘tirof Oybek estetik didining shakllanishida oilaviy muhit hal qiluvchi o‘rin tutganini ko‘rsatadi. Muhimi, bu yerda gap faqat kitob o‘qishga rag‘bat haqida emas, balki mumtoz she‘riyatning musiqiyliigi, ohangi va ruhiy ta‘sirining bola ongiga singishi haqida bormoqda. Oybek keyinchalik Navoiy va Fuzuliy ijodini ilmiy va estetik jihatdan chuqur o‘rgangan bo‘lsa-da, bu muhabbatning ilk manbai bolalik davrida onasi orqali eshitilgan g‘azallar bo‘lgan.

Naim Karimov Shahodat opa obrazini tahlil qilar ekan, uning Oybek xarakteri va ma‘naviy dunyosiga ta‘sirini alohida ta‘kidlaydi. Olim Oybekning “Onamni eslab...” she‘ridan parchalar keltirib, shoirming bolalik xotiralari bilan keyingi hayoti o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi. She‘rda ona qiyofasi mutolaa qilayotgan, mehnat qilayotgan va farzandlariga ma‘naviy nur ulashayotgan inson sifatida gavdalanadi. Naim Karimov ushbu satrlarni sharhlar ekan, Oybekning umr bo‘yi kuzatilgan mehnatsevarligi, mutolaa madaniyati va tinimsiz ijodiy izlanishlari ma‘lum ma‘noda bolalikda kuzatgan ana shu muhit bilan bog‘liq ekanini qayd etadi [3, 53–54-b.].

Biografik metod nuqtayi nazaridan qaralganda, ushbu faktlar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ular Oybek asarlarida uchraydigan ma‘naviy komillik, ilmga hurmat va estetik sezgirlikning tasodifiy hodisa emasligini ko‘rsatadi. Adibning keyingi ijodida namoyon bo‘lgan badiiy did, mumtoz adabiyotga muhabbat va mutolaa madaniyati oilaviy-estetik muhitda shakllangan ma‘naviy tajribaning davomi sifatida namoyon bo‘ladi.

Shunday qilib, Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida onasi Shahodat opa timsoli, oilaviy kitobxonlik muhiti va mumtoz she‘riyat bilan ilk tanishuv muhim omillardan biri bo‘lgan. Bu holat Naim Karimov tadqiqotlarida biografik fakt va ijodiy tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlikni yorituvchi muhim dalillardan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Navoiy va Sharq mumtoz adabiyotining Oybek tafakkuridagi o‘rni

Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida Sharq mumtoz adabiyoti, ayniqsa, Alisher Navoiy ijodi alohida o‘rin tutadi. Naim Karimovning qayd etishicha, Oybek va Zarifa hayotiga ma‘naviy harorat bag‘ishlagan manbalardan biri aynan Navoiy siymosi bo‘lgan. Olim bu haqda shunday yozadi: “Oybek va Zarifa hayotiga

harorat bag'ishlagan manbalardan biri Alisher Navoiy siymosi bo'lgan. Adib bolaligidanoq asarlarini sevib o'qigan Navoiy Saidnosir Mirjalol o'g'li uchun ham dunyodagi eng tabarruk zotlardan biri edi" [6, 98-b.].

Mazkur ma'lumot Oybekning Navoiyga bo'lgan munosabati oddiy adabiy qiziqish doirasidan ancha keng bo'lganini ko'rsatadi. Naim Karimovning yozishicha, Saidnosir Mirjalol o'g'li uzoq yillar davomida Navoiy hayoti va ijodiga oid qo'lyozma hamda toshbosma asarlarni yig'ib borgan. Keyinchalik ushbu boy kutubxona Oybek ixtiyoriga o'tgach, adib ulug' shoir merosini yanada chuqurroq o'rganish imkoniyatiga ega bo'lgan [6, 98-b.].

Oybek badiiy tafakkurining oilaviy-estetik manbalari

Naim Karimov tadqiqotlari Oybek badiiy tafakkurining shakllanishini faqat adabiy ta'lim yoki keyingi mutolaa tajribasi bilan izohlash mumkin emasligini ko'rsatadi. Adib dunyoqarashi va estetik didining dastlabki asoslari oilaviy muhitda, ayniqsa, onasi Shahodat opaning ma'naviy ta'siri ostida shakllangan. Shu jihatdan Oybek biografiasida oilaviy-estetik muhit badiiy tafakkurning eng qadimiy va barqaror manbalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Naim Karimovning yozishicha, Musoning texnikum davridayoq adabiyotga bo'lgan qiziqishi tengdoshlari orasida ajralib turgan. U o'zbek tili va adabiyotini eng sevgan fan sifatida o'rgangan, Navoiy va Fuzuliy ijodini muntazam mutolaa qilgan. Bu qiziqishning ildizlari haqida Oybekning o'zi shunday degan: "Onam rahmatlik savodxon edilar. Navoiy, Fuzuliy, Mashrabni ko'p o'qir edilar. O'sha g'azallarining jarangi qulog'imda qolgan" [3, 24-b.].

Mazkur e'tirof Oybek estetik didining shakllanishida oilaviy muhit hal qiluvchi o'rin tutganini ko'rsatadi. Muhimi, bu yerda gap faqat kitob o'qishga rag'bat haqida emas, balki mumtoz she'riyatning musiqiyligi, ohangi va ruhiy ta'sirining bola ongiga singishi haqida bormoqda. Oybek keyinchalik Navoiy va Fuzuliy ijodini ilmiy va estetik jihatdan chuqur o'rgangan bo'lsa-da, bu muhabbatning ilk manbai bolalik davrida onasi orqali eshitilgan g'azallar bo'lgan.

Naim Karimov Shahodat opa obrazini tahlil qilar ekan, uning Oybek xarakteri va ma'naviy dunyosiga ta'sirini alohida ta'kidlaydi. Olim Oybekning "Onamni eslab..." she'ridan parchalar keltirib, shoirning bolalik xotiralari bilan keyingi hayoti o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. She'rdan ona qiyofasi mutolaa qilayotgan, mehnat qilayotgan va farzandlariga ma'naviy nur ulashayotgan inson sifatida gavdalanadi. Naim Karimov ushbu satrlarni sharhlar ekan, Oybekning umr bo'yi kuzatilgan mehnatsevarligi, mutolaa madaniyati va tinimsiz ijodiy izlanishlari ma'lum ma'noda bolalikda kuzatgan ana shu muhit bilan bog'liq ekanini qayd etadi [3, 53-54-b.].

Biografik metod nuqtayi nazaridan qaralganda, ushbu faktlar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ular Oybek asarlarida uchraydigan ma'naviy komillik, ilmga hurmat va estetik sezgirlikning tasodifiy hodisa emasligini ko'rsatadi. Adibning keyingi ijodida namoyon bo'lgan badiiy did, mumtoz adabiyotga muhabbat va mutolaa madaniyati oilaviy-estetik muhitda shakllangan ma'naviy tajribaning davomi sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida onasi Shahodat opa timsoli, oilaviy kitobxonlik muhiti va mumtoz she'riyat bilan ilk tanishuv muhim omillardan biri bo'lgan. Bu holat Naim Karimov tadqiqotlarida biografik fakt va ijodiy tafakkur o'rtasidagi bog'liqlikni yorituvchi muhim dalillardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Navoiy va Sharq mumtoz adabiyotining Oybek tafakkuridagi o'rni

Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida Sharq mumtoz adabiyoti, ayniqsa, Alisher Navoiy ijodi alohida o'rin tutadi. Naim Karimovning qayd etishicha, Oybek va Zarifa hayotiga ma'naviy harorat bag'ishlagan manbalardan biri aynan Navoiy siymosi bo'lgan. Olim bu haqda shunday yozadi: "Oybek va Zarifa hayotiga harorat bag'ishlagan manbalardan biri Alisher Navoiy siymosi bo'lgan. Adib bolaligidanoq asarlarini sevib o'qigan Navoiy Saidnosir Mirjalol o'g'li uchun ham dunyodagi eng tabarruk zotlardan biri edi" [6, 98-b.].

Mazkur ma'lumot Oybekning Navoiyga bo'lgan munosabati oddiy adabiy qiziqish doirasidan ancha keng bo'lganini ko'rsatadi. Naim Karimovning yozishicha, Saidnosir Mirjalol o'g'li uzoq yillar davomida Navoiy hayoti va ijodiga oid qo'lyozma hamda toshbosma asarlarni yig'ib borgan. Keyinchalik ushbu boy kutubxona Oybek ixtiyoriga o'tgach, adib ulug' shoir merosini yanada chuqurroq o'rganish imkoniyatiga ega bo'lgan [6, 98-b.].

Xalq hayotini kuzatish tajribasi va badiiy umumlashtirish

Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida xalq hayoti bilan uzviy aloqadorlik alohida o'rin tutadi. Naim Karimov va Zarifa Saidnosirova keltirgan ma'lumotlar adibning hayotni kitoblardan emas, avvalo, odamlar orasidan, xalq turmushining bevosita kuzatuvidan o'rganganini ko'rsatadi. Shu jihatdan Oybek biografiasida xalq hayoti estetik kuzatuv obyekti bo'lish bilan birga, badiiy tafakkurning muhim manbalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Naim Karimovning qayd etishicha, Oybek yoshligidan Toshkent ko'chalari, mahalla hayoti, bozorlar va hunarmandlar muhiti bilan yaqindan tanish bo'lgan. Adib kundalik hayot voqealarini kuzatish, odamlarning fe'l-atvori, muomalasi va turmush tarzini o'rganishga alohida qiziqish bildirgan. Keyinchalik ushbu kuzatuvlar

uning badiiy dunyoqarashida chuqur iz qoldirib, asarlaridagi obrazlar va xarakterlar tizimining shakllanishiga xizmat qilgan.

Bu jarayon yozuvchining umrining so'nggi yillarida ham davom etgan. Zarifa Saidnosirovaning guvohlik berishicha, Oybek sog'lig'i ancha zaiflashgan davrlarda ham bozorga borishni, odamlar bilan suhbatlashishni, xalq turmushini kuzatishni tark etmagan. Muallif bu haqda shunday yozadi: "Agar Oybek bu davrda xiyla sog'aymagan va men bilan birga bozor-o'charga bormagan, Yo'lchi va Gulnorlar, Yormat va Mirzakarimboylarning tengdoshlarini ko'rmagan, ular bilan suhbatlashmagan bo'lsa, "Ulug' yo'l"ni ham yozmagan bo'lardi" [4, 238-b.].

Mazkur fikr biografiya metod nuqtayi nazaridan muhim ilmiy ahamiyatga ega. Chunki unda badiiy asarning manbai sifatida tayyor voqealar emas, balki ijodkorning hayotni kuzatish tajribasi namoyon bo'lmoqda. Oybek bozor va ko'cha hayotini oddiy tomoshabin sifatida emas, balki yozuvchi nigohi bilan idrok etgan. Shu sababli u kuzatgan insonlar keyinchalik asarlarga aynan ko'chib o'tmaydi, balki ijodiy tafakkurda qayta ishlanib, umumlashgan badiiy xarakterlarga aylanadi.

Zarifa Saidnosirova Oybekning xalq hayotiga bo'lgan qiziqishini yanada aniqroq tasvirlaydi. Uning yozishicha, adib bozorga borganida savdogarlar, temirchilar, beshikchilar va boshqa hunarmandlar bilan suhbatlashishni sevgan. Ularning turmushi, nutqi va dunyoqarashini diqqat bilan kuzatgan. Muallifning ta'kidlashicha, "Tarixning ana shu tirik guvohlari bilan uchrashuvlar uni "Ulug' yo'l"ni yozishga ilhomlantirgandi" [4, 238-b.].

Muhimi, bu yerda xalq hayoti badiiy matn uchun tayyor material vazifasini bajarmaydi. Aksincha, u ijodkor tafakkurini oziqlantiruvchi estetik tajribaga aylanadi. Oybek kuzatgan voqealarning uning ongida tarixiy xotira, ijtimoiy mushohada va badiiy tasavvur bilan uyg'unlashib, yangi estetik sifat hosil qiladi. Shu sababli yozuvchi yaratgan obrazlar konkret shaxslarning nusxasi emas, balki xalq hayotining umumlashgan badiiy ifodasidir.

Bu jihatdan qaralganda, Oybek ijodida kuzatuv va badiiy umumlashtirish o'rtasidagi munosabat alohida ahamiyat kasb etadi. Adib hayotiy voqealarni hujjat sifatida emas, balki estetik tafakkur materiali sifatida qabul qiladi. Natijada real hayotda uchralgan insonlar, eshitilgan suhbatlar va kuzatilgan hodisalar badiiy obrazlar tizimida yangi ma'no kasb etadi.

Shunday qilib, xalq hayotini kuzatish tajribasi Oybek badiiy tafakkurining muhim manbalaridan biri bo'lgan. Naim Karimov va Zarifa Saidnosirova keltirgan biografiya ma'lumotlar adib ijodining hayot bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Biroq bu bog'liqlik voqealarning oddiy aks etishi emas, balki murakkab estetik qayta ishlanish va badiiy umumlashtirish jarayoni orqali namoyon bo'ladi. Aynan shu holat Oybek ijodida biografiya tajribaning badiiy tafakkurga transformatsiyalanish mexanizmini yaqqol namoyish etadi.

Toshkent topisi va ijodiy makon fenomeni

Biografiya metodda makon masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ijodkor yashagan muhit uning dunyoqarashi, estetik didi va badiiy tafakkuri shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan Naim Karimovning Oybek haqidagi tadqiqotlarida Toshkent shunchaki geografik hudud sifatida emas, balki adib ijodiy ongining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan ma'naviy-estetik makon sifatida talqin qilinadi.

Bu holat, avvalo, olimning "Oybek" monografiyasi kompozitsiyasida yaqqol ko'zga tashlanadi. Asarning Toshkentning eski mahallalari, ko'chalari va Oybek voyaga yetgan muhit tasviri bilan boshlanishi tasodifiy emas. Naim Karimov biografiyani alohida faktlar ketma-ketligi sifatida emas, balki shaxs, muhit va tarixiy davrning o'zaro bog'liqligi asosida talqin qiladi. Shu sababli Oybek dunyoqarashining shakllanish manbalari ham, avvalo, uning yashagan muhiti bilan bog'liq holda yoritiladi.

Bahodir Karim ijodkor va makon munosabatini sharhlar ekan, A. Rasulovning quyidagi fikrini keltiradi: "San'atkor borki, u o'z ma'naviy olamini yaratadi. Bu olamning o'z fuqarolari, ichki tartibotlari, tog'u toshlari, bog'u bo'stonlari, siyosati, falsafasi va, tabiiyki, o'z markazi, tayanch nuqtasi bo'ladi" [5, 280-b.]. Ushbu nazariy qarash Oybek ijodiga ham to'la tatbiq etilishi mumkin. Chunki adib badiiy olamining shakllanishida Toshkent ana shunday tayanch nuqtalardan biri vazifasini bajargan.

Naim Karimov tadqiqotlarida Toshkent muhiti Oybekning xalq hayotiga yaqinligi, til sezgisi va ijtimoiy kuzatuvchanligining shakllanish manbai sifatida talqin qilinadi. Mahalla, bozor, hunarmandlar va oddiy odamlar hayoti bilan erta tanishgan adib keyinchalik ushbu tajribalarni ijodiy tafakkurida qayta ishlab, badiiy umumlashtirish darajasiga ko'targan. Shu sababli Toshkent Oybek asarlarida oddiy fon emas, balki estetik mazmun hosil qiluvchi faol badiiy makon sifatida namoyon bo'ladi.

Oybek biografiyasidagi muhim ijodiy makonlardan yana biri Taxtapuldagi bog' hisoblanadi. Naim Karimovning yozishicha, adib bog'dorchilikka oddiy mashg'ulot sifatida qaramagan. U bog'ni aqliy va jismoniy mehnat uyg'unlashgan ijodiy muhit sifatida qabul qilgan. Olim bu haqda shunday yozadi: "Qodiriy singari, aqliy va jismoniy mehnatga o'ch shoir o'zidagi ana shu tashnalikni qondirmoqchi, mehnatning har ikki turi bilan baravar shug'ullanish orqasida aqliy mehnatning yangi ufqlarini kashf etish ishtiyoqida edi" [3, 72-b.].

Mazkur fikr Oybek ijodiy laboratoriyasining muhim jihatini ochib beradi. Adib uchun ijod faqat yozuv stoli atrofidagi faoliyat emas, balki hayotning turli ko'rinishlari bilan uzviy bog'liq jarayon bo'lgan. Shu sababli bog' ham uning tafakkur dunyosining tarkibiy qismiga aylangan.

Oybek ijodiy faoliyatida Do'rmon ham alohida o'rin tutadi. Naim Karimov keltirgan xotiralarda adibning Do'rmondagi ijodiy mehnati haqida qimmatli ma'lumotlar uchraydi. Ayniqsa, "Hamza" dostonining qisqa muddat ichida yaratilgani haqidagi ma'lumotlar Oybekning favqulodda mehnatsevarligi va ijodiy intizomidan dalolat beradi. Bu yerda ham makon oddiy geografik joy bo'lib qolmay, ijodiy tafakkurni rag'batlantiruvchi muhit sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, Toshkent, Taxtapul bog'i va Do'rmon Oybek biografiyasidagi muhim makonlar hisoblanadi. Biroq ularning ahamiyati geografik joy sifatida emas, balki adibning estetik dunyoqarashi va badiiy tafakkurini shakllantirgan ma'naviy muhit sifatida namoyon bo'lishidir. Naim Karimov tadqiqotlari tahlili ushbu makonlarning Oybek ijodida biografik fakt maqomidan chiqib, badiiy tafakkur manbalariga aylanganini ko'rsatadi.

Biografik tajribaning poetik transformatsiyasi: "Na'matak" fenomeni

Biografik metodning eng murakkab masalalaridan biri hayotiy tajriba bilan badiiy matn o'rtasidagi munosabatni aniqlashdan iborat. Zamonaviy adabiyotshunoslikda ijodkor hayotidagi voqealar, ruhiy kechinmalar yoki ma'naviy tajribalar asarda aynan takrorlanadi, degan qarash ilmiy jihatdan yetarli hisoblanmaydi. Aksincha, biografik fakt ijodkor tafakkurida qayta ishlanib, yangi estetik mazmun kasb etishi ta'kidlanadi. Naim Karimovning Oybek haqidagi tadqiqotlari ham aynan shu tamoyil asosida qurilgan.

Tadqiqot davomida tahlil qilingan materiallar Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida oilaviy-estetik muhit, Sharq mumtoz adabiyoti, mutolaa madaniyati, qomusiy qiziqishlar, xalq hayotini kuzatish tajribasi va Toshkent muhitining muhim o'rin tutganini ko'rsatdi. Biroq ushbu omillar adib asarlarida biografik fakt sifatida emas, balki estetik qayta ishlangan badiiy hodisalar sifatida namoyon bo'ladi.

Bahodir Karim ijodkor poetik olamining o'ziga xosligi haqida fikr yuritir ekan, ayrim obrazlar vaqt o'tishi bilan muallifning badiiy shaxsiyatini ifodalovchi timsol darajasiga ko'tarilishini ta'kidlaydi. Olimning yozishicha: "“Binafsha, senmisan, binafsha senmi?” deganda Cho'lpon esga keladi. "Na'matak" Oybekdan darak beradi. "O'rik gullaganda" Hamid Olimjonni ta'bir etsa, "Majnun tolagiga o'tqazing meni" Mirtemirning shoh satridir" [5, 121-b].

Mazkur kuzatish "Na'matak" timsolining Oybek poetik olamidagi alohida maqomini ko'rsatadi. Ushbu obraz oddiy tabiat manzarasi yoki poetik detal emas. U adib estetik dunyoqarashining muhim ifodalaridan biri sifatida shakllangan. Muhimi, bu timsolning yuzaga kelishi bitta biografik voqea bilan izohlanmaydi. Aksincha, Oybek hayoti davomida to'plangan ma'naviy, estetik va ruhiy tajribalarning badiiy umumlashmasi sifatida namoyon bo'ladi.

Naim Karimov tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, Oybek dunyoqarashining shakllanishida bir vaqtning o'zida bir necha manbalar ishtirok etgan. Onasi Shahodat opa orqali singgan kitobxonlik muhiti, Navoiy va Fuzuliy she'riyatining ohanglari, Pushkin, Blok, Turgenev va Gorkiy ijodi, Sharq va G'arb falsafasi, xalq hayotini kuzatish tajribasi hamda tarixiy tafakkur adib ongida murakkab estetik tizim hosil qilgan. Keyinchalik ushbu tajribalar poetik tafakkurda qayta ishlanib, ramziy obrazlar, xarakterlar va badiiy konsepsiyalar shaklida namoyon bo'lgan.

Shu jihatdan "Na'matak" fenomeni Oybek biografiyasidagi alohida voqeaning emas, balki butun ma'naviy tajribaning poetik ekvivalenti sifatida talqin qilinishi mumkin. Bu yerda biografik materialning badiiy matnga aynan ko'chishi emas, balki estetik transformatsiyasi kuzatiladi. Natijada individual tajriba umumbashariy badiiy mazmun kasb etadi.

Mazkur holat Naim Karimov ilmiy talqinlarining muhim xususiyatini ham ochib beradi. Olim Oybek hayotidagi voqealarni asarlar bilan mexanik ravishda bog'lamaydi. Aksincha, u biografik faktlarning ijodiy ongda qayta ishlanish mexanizmlarini ochishga intiladi. Shu sababli uning tadqiqotlarida biografiya tarixiy ma'lumotlar yig'indisi emas, balki badiiy tafakkur genezisini anglash vositasiga aylanadi.

Demak, Oybek ijodini biografik metod asosida o'rganish adib asarlaridagi obrazlar va poetik timsollarni chuqurroq anglash imkonini beradi. "Na'matak" timsoli misolida ko'rish mumkinki, hayotiy voqelik va shaxsiy tajribalar badiiy matnda to'g'ridan to'g'ri aks etmaydi; ular murakkab estetik qayta ishlash jarayonidan o'tib, yangi badiiy sifat hosil qiladi. Bu esa Naim Karimov tadqiqotlarining o'zbek adabiyotshunosligida biografik metod imkoniyatlarini kengaytirganini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Naim Karimovning Oybek hayoti va ijodiga bag'ishlangan tadqiqotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, olim adib biografiyasini oddiy tarjimai hol sifatida emas, balki ijodiy tafakkur shakllanishining murakkab jarayoni sifatida talqin qiladi. Shu jihatdan uning ilmiy izlanishlari o'zbek adabiyotshunosligida biografik metodning zamonaviy interpretatsion imkoniyatlarini namoyon etuvchi muhim tadqiqotlar sirasiga kiradi.

Tadqiqot natijalari Oybek badiiy tafakkurining shakllanishida oilaviy-estetik muhit muhim o'rin tutganini ko'rsatdi. Onasi Shahodat opa orqali singgan kitobxonlik muhiti, Navoiy, Fuzuliy va Mashrab she'riyatiga bo'lgan qiziqish adib dunyoqarashining dastlabki ma'naviy asoslarini shakllantirgan. Keyinchalik ushbu estetik tajriba Sharq mumtoz adabiyoti bilan tizimli tanishuv jarayonida yanada boyigan.

Naim Karimov va Zarifa Saidnosirova keltirgan biografik ma'lumotlar Oybekning qomusiy tafakkur egasi sifatida shakllanganini tasdiqlaydi. Adibning iqtisodiyot, falsafa, tarix va adabiyotga birdek qiziqishi, Sharq va G'arb madaniyati bilan muntazam muloqoti uning badiiy tafakkurini boyitgan muhim omillardan biri bo'lgan. 1935-yilda adabiyotni tanlagan bo'lsa-da, iqtisodiy va falsafiy tafakkur uning estetik dunyoqarashida saqlanib qolgan hamda badiiy umumlashtirish ko'lamining kengayishiga xizmat qilgan.

Tadqiqot davomida xalq hayotini kuzatish tajribasi, Toshkent muhiti va ijodiy makon fenomenining Oybek tafakkuri shakllanishidagi o'rni ham aniqlandi. Adib umrining turli davrlarida xalq orasida bo'lib, ularning turmush tarzi, dunyoqarashi va ruhiy olamini kuzatgan. Mazkur kuzatuvlar uning asarlarida tayyor fakt sifatida emas, balki badiiy tafakkurda qayta ishlangan estetik tajriba sifatida namoyon bo'lgan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Oybek ijodida biografik fakt va badiiy matn o'rtasidagi munosabat bevosita aks ettirish tamoyiliga emas, balki estetik transformatsiya qonuniyatlariga asoslanadi. Adib hayotidagi voqeliklar, mutolaa tajribasi, ma'naviy ta'sirlar va ruhiy kechinmalar ijodiy ongda qayta ishlanib, poetik obrazlar, xarakterlar va badiiy konsepsiyalarga aylangan. "Na'matak" timsoli ana shu jarayonning yorqin namunalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Demak, Naim Karimov tadqiqotlari Oybek badiiy tafakkurining shakllanish manbalarini aniqlash bilan birga, o'zbek adabiyotshunosligida biografik metodning nazariy va amaliy imkoniyatlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladigan muhim ilmiy manba sifatida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Adizova O. Sharh Ogyusten de Sent-Byov – biografik metod asoschisi // O'zbekistonda xorijiy tillar. – 2019. – № 4. – B. 164–171.
2. Umurov H. Adabiyotshunoslik nazariyasi: Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: A. Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, 2004. – 264 b.
3. Karimov N. Oybek. – Toshkent: Yosh gvardiya, 1985. – 185 b.
4. Saidnosirova Z. Oybegim mening: Xotiralar / Nashrga tayyorlovchi N. Karimov. – Toshkent: Sharq, 2005. – 256 b.
5. Karim B. Ruhiyat alifbosi: Adabiy-ilmiiy maqolalar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. – 288 b.
6. Karimov N. Oybek va Zarifa. – Toshkent: O'zbekiston, 1990. – 127 b.
7. Ahmedova Sh. O'zbek adabiy tanqidchiligi janrlari: Monografiya. – Toshkent: Fan, 2008. – 176 b.
8. Nazarov B., Rasulov A., Ahmedova Sh., Qahramonov Q. O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi. – Toshkent: Tafakkur qanoti, 2012. – 312 b.
9. Hamdam U. O'zbek va jahon adabiyotiga chizgilar: Monografiya, ilmiy maqolalar, esse-taqrizlar va ma'ruzalar. – Toshkent: QAMAR MEDIA, 2026. – 320 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.